

שמיטה (1)

בשמיטה שני פנים שונים, חברתי ורוחני, אלא יסוד אחד משותף עומד בבסיס השמיטה והוא: הכל שייך לה'. יסוד השמיטה הוא: "שבת לה'". שביתה זו מצביעה על הבעלות של הקב"ה על הארץ, "כי לי הארץ". כיוון שהכל שייך לה' ממילא הכל נשמט, והעניים יכולים לקחת את היבול. טעם זה בא לידי ביטוי גם בדברי חז"ל (סנהדרין לט.): אמר ליה: מאי טעמא דשביעתא? ... אמר הקדוש ברוך הוא לישראל: זרעו שש והשמיטו שבע, כדי שתדעו שהארץ שלי היא.

לאור זאת ניתן להבין באופן עמוק יותר גם את הפן החברתי של השמיטה. לכאורה, אם אכן טעם השמיטה הוא חברתי, לא היה צריך לאסור על זריעה וזמירה. אדרבה, אם יזרעו ויזמרו תהיה כמות גדולה יותר עבור העניים. הרב ליכטנשטיין זצ"ל ביאר, שמטרת השמיטה איננה רק לתת צדקה לעניים, אלא שלבעל הבית לא תהיה תחושת בעלות, ולעני לא תהיה תחושת מסכנות של אדם הנזקק לצדקה. בשמיטה, הכל מופקר והעני נוטל משל הקב"ה ולא משל בעל הבית. לכן התורה אסרה לזרוע ולזמור, על אף שיהיה פחות יכול, ובלבד שהעני יוכל לקחת בצורה מכובדת, לקחת מהיבול של הקב"ה ולא מהיבול של בשר ודם.

המלקט

מתי התחייבו בשמיטה?

האם מיד כשנכנסו בני ישראל לארץ השביתו את שדותיהם כפי שמשמע מלשון הפסוק "כי תבואו אל הארץ" (ויקרא כה. ב). ברור שלא! ספירת השנים החלה רק לאחר ארבע עשרה שנה מאז שנכנסו לארץ, כמובא במדרש (תורת כהנים בהר): כי תבואו, יכול משבאו.. תלמוד לומר שדך, שיהא כל אחד ואחד מכיר שדהו, כרמך, שיהיה שיהיה כל אחד ואחד מכיר את כרמו, ורק לאחר שסיימו את כיבוש הארץ וחלוקתה מנו שבע שנים עד השמיטה.

מדוע אם כן אמרה התורה: "כי תבואו אל הארץ...ושבתה הארץ"? יש לומר: רצתה התורה ללמד את בני ישראל מהי ההנהגה הראויה בענייני הפרנסה, בהיותם במדבר, לא נצטרכו בני ישראל לדאוג לפרנסתם. מזונם היה מצוי להם בשפע באמצעות המן שירד מן השמים, ענני הכבוד היו מגהצים ומכבסים את בגדיהם שגדלו ביחד איתם, ולא היתה להם כל טרדה גשמית. אך מיד עם כניסתם לארץ ישראל הסתלקו ענני הכבוד, המן הפסיק לרדת, והיה עליהם להתחיל לדאוג לפרנסתם. לפיכך מודיעה להם התורה שעליהם לתכנן

שמיטת קרקעות

"דִּבְרָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם" (בהר כה. ב)
כפילות הלשון "דִּבְרָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם" טעונה הסבר! האור החיים הקדוש מבאר בכמה מקומות שקיים הבדל מהותי בין "אמירה" ל"דיבור". דיבור משמעותו לשון קשה, כפי שאחי יוסף התבטאו "דִּבְרָ הָאִישׁ אֲדֹנָי הָאָרֶץ אֲתָנוּ קְשׁוֹת" (בראשית מב.ל). ואילו אמירה משמעותה לשון רכה, כפי שהתחנן לוט לאנשי סדום שיניחו למלאכים "וַיֹּאמֶר אֵל נָא אֲחֵי תִרְעוּ" (שם יט. ז) יסוד זה בבאור הפסוק: "פֶּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמות יו. ג), שלכאורה קשה מדוע התורה כפלה "תֹאמַר", "וְתִגִּיד"? ותירצו המפרשים על פי דברי חז"ל, שבית יעקב הם הנשים ולהם יאמר מענה רך, ואילו לגברים שהם בני ישראל יאמר דברים קשים כגידים. בדרך זה מסביר האור החיים הקדוש את כפילות הלשון שנאמר במצות השמיטה. הקושי הגדול בקיום מצוה זו נעוץ בשתי דברים המנעות מעבודת אדמה, והפקרת היבול. כנגד מניעת העבודה אמרה התורה "דִּבְרָ" משום שזה דבר קשה לעשותו, כי הוא נגד הרצון הבסיסי של האדם שרוצה לראות אדמתו משגשגת ופורחת. ואילו כנגד הפקרת היבול אמרה התורה "וְאָמַרְתָּ", שמשמעותו לשון רכה, מפני שעל כך מובטח לאדם שלא יפסיד מאומה כפי הבטחת ה"ועשת את התבואה לשלוש שנים". ספר "ומתוך אור שמיטה"

שתי תקופות, שני חיובים

"דִּבְרָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם" (בהר כה. ב)
כפילות הלשון "דִּבְרָ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם" טעונה הסבר! כך יש לומר: שכפילות לשון התורה נאמרה כנגד שתי תקופות שבכל אחת מהם חיוב מצות השמיטה שונה. האחת, כשבית המקדש היה קיים שחיוב השמיטה היה מדאורייתא, כלפי התקופה הזו שחיוב השמיטה מהתורה נאמר "דִּבְרָ" שהוא דיבור קשה, כלומר החיוב מהתורה. והשנייה, בזמן הזה שמצותה מדרבנן לדעת רוב הפוסקים, כלפיה נאמר "וְאָמַרְתָּ", שהוא לשון רכה, דהיינו הוא רק מדרבנן.
וכי יהודה צדקה זצ"ל בספרו "קול יהודה"

כי לי הארץ

נשים לב לפרט מעניין. מצוות השמיטה נזכרת בפרשת משפטים לאחר רשימה של מצוות חברתיות. אך המשך הפרק עוסק במצוות השבת, בשלושת הרגלים ובעלייה לרגל, דהיינו פן הקדושה והרוחניות. כלומר, השמיטה נמצאת על התפר שבין מצוות שבין אדם לחברו ועזרה לזולת ובין מצוות שבמרכזן הקדושה, והיא בעצם מחברת בין שני התחומים. ובאמת מסתבר שאין

את צעדיהם, להיות מחושבים בכלכלת הבית ולא להוציא הוצאות מיותרות, כי יבוא יום ויאלצו להשביט את שדותיהם במצות הבורא, וצריך להתכונן לכך מראש.

ספר "ומתוך אור שמיטה"

כי תבואו אל הארץ אשר אני נתן לכם וּשְׁכַתְהָ הָאָרֶץ שְׁכַת לָהּ. (כהב.)

קבלת הארץ מותנית בשמיטה

מקשה האלשיך הקדוש: מדוע הוצרכה התורה להוסיף התיבות "אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לָכֶם", וכי יש מאן שהוא שאינו יודע שה' יתברך נותן הארץ? יש לומר: יש חילוק בין מתנה לירושה: שהנותן מתנה לחבירו יכול לומר לו: אני נותן את המתנה הזו, ואחרי פטירתך היא תעבור לפלוני. ואילו המקבל ירושה היא שייכת לו באופן מוחלט, ואין אפשרות להגביל את הירושה, אלא היא עוברת בנחלה מדור דור. פעמים שארץ ישראל מוגדרת בתורה כמתנה ופעמים שהיא מוגדרת גם כירושה.

האם ארץ ישראל נתנה לעם ישראל מדין מתנה שאפשר להגביל את הנתינה, או כירושה שהיא נתינה מחולטת? שתי האפשרויות נכונות. כיצד יתכן הדבר? מצד אחד נתנה הארץ בירושה, נחלת אבות שה' נשבע לאבות שיתן את הארץ לזרעם, ומאידך מוגדרת מתנה, כי ה' לא נשבע ליתנה לדור מסוים. כאשר התורה מצוה על מצות השמיטה, היא מודיע שהארץ היא "אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לָכֶם", כעת, בשעת כניסתכם לארץ היא בתורת מתנה ולא בתורת ירושה. כי אם היא היתה בתורת ירושה, כביכול לא יכול היה הקב"ה לקחת מאיתנו את הארץ בשנה השביעית. אך מכיון שהיא בתורת מתנה, יש באפשרות הנותן להתנות מראש שנותן את הארץ בתנאי שבשנה השביעית תהיה מושבתת.

ספר "ומתוך אור שמיטה" בשם ה"טורי זהב"

קבלת הארץ רק לאחר קבלת התורה

לכאורה יש להקשות, כתוב בגמרא (ע"ז כ.א.): אסור לתת מתנה לגוי מדין "לא תחונם", וכך נפסק להלכה ברמב"ם (זכיה פ"ג). והנה קודם מתן תורה היו בני ישראל כגויים לכל דבר וענין, ורק לאחר מעמד הר סיני בו קבלו את התורה והמצוות, הם התעלו לדרגת יהודי. לפיכך הדגישה התורה במצוה זו "אֲשֶׁר אֲנִי נָתַן לָכֶם", משום שמצות השמיטה נאמרה בהר סיני אחרי קבלת התורה, בשעה שבני ישראל מוגדרים כבר כיהודים ואין איסור לתת להם מתנות, רק אז יכולים הם לקבל את ארץ ישראל במתנה מידי הבורא. לפי ביאור זה מתורצת גם הקושיה: מה שמיטה להר סיני?: הדגישה התורה שמדובר כאן בהר סיני, משום שהתורה הזכירה את נתינת הארץ במתנה, ורק אחרי קבלת התורה מותר לתת לעם ישראל מתנות.

ספר "ומתוך אור שמיטה" בשם "אור החיים הקדוש"

הלכה: הלכות פירות שביעית

הפירות נחלקו לשני סוגים: א) פירות האדמה, מצמחים הנורעים שנה שנה. ב) פירות העץ. מצות השמיטה כוללת את שניהם. דין פרי האדמה: כל מיני תבואה, ירקות או קטניות (גידולים שזרעם נאכל, כגון אפונה או שעועית), שנזרעו בשביעית על ידי יהודי, אפילו בשדה גוי, אף אותם שגדלו מעצמם בשביעית בשדה יהודי מגרענים שנפלו מאליהם בשדה, אסורים באכילה. איסור הגידולים הנ"ל שצמחו מאליהם נקרא בפי חז"ל בשם "איסור ספיחין", מלשון "ספחני" (שמואל א, ב, לו): כלומר: נספחים ליבול השנה הקודמת, אגבם נקראים אף הגידולים שנזרעו באיסור בשנה השביעית. חז"ל אסרו אף הגידולים שגדלו מאליהם בשביעית, שמא יזרעו עוברי עבירה את שדותיהם בשביעית בסתר ויאמרו שהגידולים צמחו מאליהם.

ספר "פירות

שביעית"

פתגם: בטח אל ה', בכל לבך, ואל כינתך אל תישען

משלי

חקירה: שאלת גשמים: חלק מהתפילה, ואם לא הזכיר כאילו לא התפלל כלל, או רק חיוב הזכרה, תוספת על התפילה, וגם אם לא הזכיר עדיין התפלל. (הגר"ח סטנסי א: חלק מהתפילה

ספר "קובץ יסודות וחקירות"

שאלת חכם: עני מרוד הסב אל שולחנו של עשיר קמצן. הגישו לפניו קציצה של בשר, הציץ בה וראה, שהלחם מרובה בה מן הבשר, היה חוכך בדעתו ומהסס, משנשאל לסיבת היסוסו, נענה ואמר: דומני שיש שאלה בקציצה זו. שאלה? תמה בעל הבית, הלא הבשר הוא חלק למהדרין! נתחייך העני ואמר: לא לבשר אני חושש, כי אפילו אם נמצא בו חשש כלשהו הריהו בטל בשישים, השאלה נוגעת לעצם הקציצה שאם חייבת היא בהמוציא.

ספר "חד וחלק" חלק ד' (דף

עט)

שבת שלום

יוצא לאור לרפואה שלימה של דינה בת מרים, אברהם בן רבקה, מאיר בן גבי זווירה, אליהו בן תמר, ראובן בן איזא, ששא בנימין בין קארין מרים, מיכאל צ'רלי בן ג'ולייט אסתר, ויקטוריה שושנה בת ג'וים חנה, רפאל יהודה בן מלכה, אליהו בן מרים, שלמה בן מרים, שמחה ג'וזת בת אליז, אבישי יוסף בן שרה לאה, אוריאל נסים בן שלמה, רבקה בת ליוה, רישירד שלום בן רחל, נסים בן אסתר, מרים בת עזיזא, חנה בת רחל, דוד בן מרים, יעל בת כמונה, חנה בת ציפורה, ישראל יצחק בן ציפורה, יעל רייזל בת מרטין היימה שמחה. זיווג הגון לאלודי רחל מלכה בת חשמה, הצלחה לחנה בת אסתר וליונתן מרדכי בן שמחה ברכה. זרע של קיימא ללבנה מלכה בת עזיזא וליאור עמיחי מרדכי בן ג'ייזל לאוני. לעילוי נשמת: ג'ינט מסעודה בת ג'ולי יעל, שלמה בן מחה, מסעודה בת בלח, יוסף בן מייכה. מורים משה בן מרי מרים. משה בן מזל פורטונה. שמחה בת קמיר.

